

FELSEFE NEDİR? **What is Philosophy?**

Emel KOÇ

Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi
Felsefe Grubu Eğitimi A.B.D. Teknikokullar-ANKARA
emelkoc20@yahoo.com

Özet

Günümüzde felsefe, felsefeci ve filozof kavramlarının hala yerli yerine oturtulamamasından kaynaklanan bir takım sıkıntılar, felsefenin ne işe yarayacağı ya da felsefenin gereksizliği söylemlerine değin varabilmektedir. Bu durumda felsefenin ne olduğunu anlayabilme ihtiyacı gündeme gelir. Ancak felsefe nedir? sorusu kolayca yanıtlanabilecek bir soru değildir. Bu soruya verilen yanıtlar farklı bakış açılarına göre farklı olsa da hemfikir olunan husus, felsefenin bir soru dinamizmine bağlı kalınarak inşa edilen bir düşünce etkinliği olmasıdır. Sorgulanmamış kabul ya da varsayımları eleştiri süzgecinden geçirerek belirginleştirmeye çalışmak felsefenin görevidir. Düşünen ve sorgulayan insan, bir kültür ortamı içinde yer aldığı için doğal olarak felsefe de bir kültürel ortamla ilgilidir. Felsefenin içinde yer aldığı kültürle organik bir bütünlüğü vardır. Ancak felsefenin milli kültür ile olan bağı onun ele aldığı konuları itibarıyla yöneliminin evrensel olmasına mani teşkil etmez.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, filozof, eleştiri, soru dinamizmi.

Abstract

Today various constraints arising from the failure to establish the concepts of philosophy and philosopher can extend to the discourses of what use philosophy would have or the redundancy of philosophy. In this case the need becomes an issue in order to be able to understand what philosophy is. However the question "What is philosophy?" is a rather difficult question to answer. Even though the answers given to this question differ with respect to varying perspectives, agreed view is that philosophy is an event of thinking constructed in connection with a question dynamism. Philosophy's duty is to try to make the unquestioned acceptations or assumptions explicit by bringing criticism. Since a thinking and questioning human being participates in a cultural setting, philosophy is also naturally related to a cultural setting. Philosophy has an organic integrity with the culture it is in. However the connection of philosophy with national culture does not hinder its tendency becomes universal in respect of addressed topics.

Keyword: Philosophy, philosopher, criticism, question dynamism.

Günümüzde felsefe, felsefeci ve filozof kavramlarının hala entelektüel kamuoyunda yerli yerine oturtulmadığı görülmektedir.

Felsefenin uğraşı alanının ne olduğunu tam olarak netleştirememekten kaynaklanan sıkıntılar, felsefenin gereksizliği söylemlerine, felsefe öğrencilerine şüpheyle yaklaşmaya hatta felsefeye yaşam hakkı tanımamaya değin varabilmektedir.

Bu güçlüğü biraz daha pekiştiren bir başka güçlük, felsefeyle yeni tanışanların bir kısmının felsefeyi tümüyle gizemli hale getirip adeta mutlaklaştırarak şekilde ona abartılı roller yüklemeleri bir diğer kısmının ise felsefeyi boş laf ve boş meşguliyet değersiz hatta tehlikeli bir spekülasyon olarak görmeleridir¹.

Bu durumda felsefenin ne olduğunu tam anlamıyla fark edebilmenin gerekliliği hissedilmektedir. Ancak 'felsefe nedir?' sorusu öyle bir çırpıda herkesi tatmin edecek şekilde yanıtlanabilecek türden bir soru değildir. Bu soru ara sıra yolu felsefeye düşenler şöyle dursun bizzat felsefeye gönül veren filozofları dahi ciddi olarak meşgul etmiş olan bir sorudur.

Bu sebeple felsefe, düşünce tarihinde farklı dönem ve kültürlerde farklı bakış açılarına göre farklı farklı anlamlar kazanmıştır. Örneğin VI. Göç yüzyılında yaşadığı sanılan İbnî Hindi'nin saptadığı bazı felsefe tanımları şunlardır:

Felsefe, varlıkları, varlık olmaları bakımından bilmektir.

Felsefe, şeyleri ne iseler, işte o şekilleriyle bilmektir.

Felsefe, bilgelik, erdem ve Tanrı sevgisidir.

Felsefe, akıl ışığı ile gerçeği aramaktır.

Felsefe, ruhun yükseklik ve eğitim ile eğitilmesidir.

Felsefe, nomos ve füzis ile ilgili şeylerin bilinmesidir.

Felsefe, Tanrının varlığını kanıtlamak, birliğine inanmak, ona götüren yolları izlemek, yetkin bir ahlakı benimsemek, ruhu kötülüklerden korumak, adaletli ve ölçülü olmaktır².

Öte yandan İlkçağ Yunan filozofu Sokrates'e göre felsefe, neleri bilmediğini bilmek iken, Platon'a göre felsefe, gerçekliğin hakiki doğasını kavramak, tek tek her şeyin ne için olduğunu bilmek yani amaçların bilgisine sahip olmak anlamına gelir. Buna göre insanın gerçek doğasını kavramak insanın hangi ideale yönelmesi gerektiğini bilmek demektir³. Platon'un öğrencisi Aristoteles ise felsefeyi ilk nedenler ile ilkelerin araştırılması olarak ifade etmiştir.

Ortaçağ düşünürü Augustinus'a göre felsefe, Tanrıyı bilmektir, gerçek felsefe ile gerçek din özdeştir. Anselmus'a göre felsefe, inanılanı anlamaya çalışmak iken, Abaelardus'a göre, inanılanın inanılmaya değer olup olmadığını araştırmaktır⁴.

Yeniçağ felsefesinin kurucusu Descartes'a göre felsefe, bilgelik yolunda yürüme, doğruluk bilgisinin ilk nedenlerine ulaşmak üzere çalışma

anlamına gelirken, Hobbes'a göre felsefe, etkileri ya da fenomenleri nedenlerden çıkarıp bilmedir ve nedenleri de gözlenen etkilerden doğru sonuç çıkarmaların yardımıyla öğrenmedir⁵. Spinoza'ya göre felsefe, genelleştirilmiş bir matematik iken, Berkeley felsefeyi, bilgelik ile doğruluğun aynı anda araştırılması olarak tanımlamıştır.

Hegel'e göre felsefe, objelerin düşünce ile görülmesi iken, modern pozitivistin kurucusu Comte'a göre ise felsefe, bütün bilimlere birleştiren bir bilim, bir bilimlerin bilimidir⁶.

XX. yüzyıl düşünürlerinden Jaspers'e göre felsefe, yolda olmak iken⁷, Marcel'e göre, felsefi anlamda düşünmek adeta dolambaçlı bir patikada yürümek gibidir⁸.

Yukarıda küçük bir grubunu gördüğümüz felsefeye dair tanım denemelerinde bir görüş birliği bulunmasa da felsefede cevaplardan çok soruların önemli olduğu, felsefenin soru dinamikmine bağlı kalınarak inşa edilen bir yapısının bulunduğu ve hangi soruların felsefe sorusu ve problemi olarak ele alınacağı konusunda genel olarak bir görüş birliği söz konusudur.

İnsan, soru sorabilen biricik varlıktır. O, bilinçli bir varlık olarak düşünebilmekte, soru sorabilmekte, problem görebilmekte ve bu suretle yaptığı değerlendirmeler doğrultusunda kendi anlam ve değerini fark edebilmektedir. İnsan, bilinçli bir varlık olma hususiyeti ile dünya içindeki herhangi bir şey olmaktan kurtulmaktadır. Daha açık bir ifadeyle insan, bilinçli ve özgür bir varlık olarak bir durum içerisinde (toplumsal ve kültürel koşullar içinde) yer alıyor olsa da, o durumdan ve koşullardan kendisini soyutlayabilmekte, bu koşullar karşısında olumlu ya da olumsuz tavır alabilmekte, evreni, evren içerisinde kendi yerini ve değerini kavrayabilme çabası içerisinde bulunmaktadır. Sorgulama ve bu doğrultuda 'anlama' ve 'anlamlandırma' çabası felsefi faaliyetin temelinde yer almaktadır.

Felsefeyi felsefe yapan şey, sorular sorabilme ve problem görebilmedir. Yoksa insan için önemli olan yalnızca felsefe okumaları yapmak ve felsefeyi bilmek değil, felsefe yapmak, felsefi davranabilmek veya felsefi bir tutum takınabilmektir⁹. İşte bu sebeple XVIII. yüzyıl Alman filozofu Kant, felsefenin değil, felsefe yapmanın öğrenileceğini belirterek, felsefenin hayata geçirilen bir yaşam etkinliği olduğuna dikkat çekmektedir.

'Felsefi bilgi' adı verilen bilgi türü ulaştığı muhtevalı bir pozitif bilgiden çok kendini var kılmak adına ortaya koyduğu 'tavır' ile anlaşılacak durumundadır. Felsefeci ve filozof kavramları da şüphesiz felsefi bilgilerle donanmış ve böyle bir bilgiyi yansıtan bir tavır kazanmış kişiler için kullanılmaktadır. Felsefi bilgiye ve felsefi tavır almaya imkân veren şey, onları belli bir kültür çevresi içerisinde yalnızca muhtevaca belirlemekle kalmayıp sürekli bir dinamizm içinde tutan bir zeminin yani felsefe

ortamının olmasıdır. Zira felsefi tavır, felsefenin nasıl inşa edildiği ile ilgili olup, kendine özgü bir dinamizmi de gündeme getirmektedir. Felsefi diyalog ya da tartışma ancak bir kültür çevresinde dinamizme imkân veren böyle bir kültürel zemin varsa gerçekleşebilmektedir. Buna göre felsefede doktrinler demek olan ve zamanla hayatîyetlerini kaybederek birer kapalı statik düşünce sistemi haline gelen cevaplardan çok bu cevapların ortaya çıkmasına imkân veren soruların önemli olduğu görülür. Bu sebeple kendisinde mutlaka bir ilerleme aranması gerekmeyen felsefi birikim bize felsefe tarihi içinde varolmaya devam eden soru dinamizmini yakalatma durumundadır¹⁰.

Böylece felsefe alanında bir kez ortaya konulduğu vakit tüm zamanlar için geçerli olabilecek bir bilgi hamaliyesinden çok uğraşılan konunun her seferinde daha belirginleştirilmesine imkân tanıyan yaratıcı ve eleştirel (kritik) bir zihin aktivitesinin kişiye kazandırılması amaçlanır.

Öte yandan felsefeyi kendi tarihi akışı içerisinde ve çoğu zaman farklı sistemlerin karşılıklı etkileşimleri çerçevesinde ele alma zarureti hissedilir.

Zira felsefi sorular, problematikler, *felsefe tarihi* adı verilen bir süreklilikte yer alırlar ki onu okumak, onların her seferinde biraz daha açıklığa kavuşarak yeni gelişmeler kazandığını gördüğümüz bir süreci fark edebilmek anlamına gelir. O halde sorular ve soruların bağlı bulunduğu problematikler süregelen bir temayı ve bir tartışma geleneğini zorunlu kılar. Bir tür gelenek demek olan bu dinamik süreklilik bulunmuyorsa felsefenin felsefeye kavranmış olması mümkün görünmez. Felsefe bu noktada bir *felsefe geleneği* işidir. Böyle bir gelenek herhangi bir kültür çerçevesinde oluşturulmamış ise, orada felsefe adına durgunluk ve kargaşa vardır¹¹.

Felsefe bir soru dinamizmi doğrultusunda inşa edildiğine göre, ‘bir felsefe sorusunun tipik özelliği nedir?’ sualiyle karşı karşıya kalırız. İnsan yaşamının büyük bir kısmı ‘günlük’ adı verilen bir takım yapıp etmelerle ilgilidir. Yaşamak isteyen doğal olarak ‘eylemek’, eylemde bulunmak durumundadır. Günlük yaşayışımızdaki soruların çoğu eylemlerimizle ilgili olup, pratik alana yönelmiştir. ‘Eylem’ ve ‘soru’ ilişkisine bakıldığında bazen sorunun eylemi başlattığı bazen eylemin soruyu gerektirdiği görülür. Oysaki felsefe sorularının hemen hemen hepsi pratikteki yönelimlerimizin ötesinde yer alan sorulardır.

Hiçbir felsefe sorusu günlük yapıp etmelerin kaçınılmaz bir sonucu değildir. Başka bir deyişle bir felsefe sorusunun doğuşu itibarıyla eylemlerden bağımsız olduğu, hatta günlük eylemler ile bu eylemleri güden soruların akışına aykırı olduğu söylenebilir. Felsefe sorularının sorulduğu yerde günlük eylemlerin pek çoğu büsbütün durur. Salt yaşamının dayandığı

eylemler bir yana, artık eylemde bulunmaya vakit kalmaz¹².

Felsefe soruları günlük sorulardan yalnızca kökleri itibarıyla ayrılmakla kalmaz. Ayrıca felsefe sorularını cevaplandırma tabanı da-bu soruların kuruluşu gereği-çoğu kez günlük ihtiyaçlarla ilgili soruların, çoğu kez, giderildiği yerde değildir. Zira hiçbir felsefe sorusunun cevabı eylemde ya da yaptırılmada bulunmaz. Bir felsefe sorusunda açığa vurulan gereksinmeyi eylemlerle giderebilmek mümkün değildir. Örneğin ‘sokak kapısı açık mı kapalı mı?’ biçimindeki bir günlük soruya yanıt vermek için sözü edilen sokak kapısına gitmek gerekirken ‘bilinç nedir?’ sorusuna yanıt vermek için bir şey yapmak, yaptırmak gereksizdir. Yapılması gereken yapıp etmelerin ötesinde ‘düşünmek’, ‘konuşmak’ ya da ‘yazmaktır.’ Felsefe sorusunun cevabı eylemlerden değil, düşünceden ve dilden geçmektedir¹³.

Diğer taraftan felsefede bilimlerde olduğu gibi herkes tarafından kabul edilen cevaplar ya da sonuçlar da söz konusu değildir. Aynı konuda aynı başlangıç noktasından hareket etmiş ve aynı verileri kullanarak işe başlamış olsalar da kişisel bakış açılarının farklı olmasından dolayı hiçbir filozof bir başkası ile tıpatıp birbirinin aynı düşüncüyü ortaya koyamaz. Her filozof, felsefe tarihi sürecini kendi bakış açısıyla değerlendirip eleştirisini yapmak, kendi fikri bütünlüğünü, kendi sistemini oluşturmak durumundadır. Günlük yaşantımızla ilgili kaygılarla ya da somut bir ürün ortaya koyma amacına dayanan problemlerle ilgili olmayan felsefe soruları dile gelişleri itibarıyla da adeta tek biçimli bir yapıya bürünmüşlerdir. Örneğin Varlık nedir? Madde nedir? Bilinç nedir? Ruh nedir? gibi örneklerde görüleceği üzere felsefe soruları ‘nedir?’ tarzındaki sorulardır.

Bu sorularda ‘nedir?’in yöneldiği ‘kavramın ne-olduğu’ sorgulanmakta ve anlaşılmaya çalışılmaktadır. Şüphesiz ‘kaç çeşit bilgi edinme yolu vardır?’ örneğinde de görüleceği üzere nedir biçiminde ifade edilmeyen felsefe sorularıyla da zaman zaman karşılaşmaktadır ancak bu sorular da aslında ‘nedir?’li soruların kaynağından türetilmişlerdir. Dolayısıyla yukarıdaki ‘kaç çeşit bilgi edinme yolu vardır?’ sorusu kolaylıkla ‘bilgi nedir?’ sorusuna geri götürülebilmektedir¹⁴.

Böylece düşünme etkinliğimiz içerisinde kullandığımız ve ‘kavramların ne-olduğunu’ yani anlamlarını yakalamaya çalışan felsefe sorularındaki nedir? *“dışa ilişkin bir ek değil, felsefe sorusunu vareden temeldir.”*¹⁵

Ayrıca felsefe sorularındaki bir diğer önemli husus, ‘nedir’li soru ile şaşma (hayret) arasındaki ilişkidir. Felsefe sorusunu oluşturan şey, şaşmaya bağlı bir soru sorma ve araştırma etkinliğidir. Fransız filozofu Marcel, kişiyi felsefi soru sormaya iten temel tecrübenin *“şaşkınlık....ya da....şaşkınlık ile hayranlık”*¹⁶ arasındaki bir tecrübe olduğunu ifade etmiştir. Felsefedeki

‘nedir?’ sorusu sorgulanan şeyin ‘anlamı nedir?’ sorusundan ayrılamaz. Örneğin ‘bilinç nedir?’ sorusunu soran kişi, bilinç ifadesi karşısında kendisini şaşmadan alıkoymamış ve bilincin ne anlama geldiğini sorgulamaya girişmiştir.

Dolayısıyla Aristoteles’in de dile getirmiş olduğu gibi felsefeyi felsefe yapan öz, uyumlu evren önünde saygılı şaşkınlıktan doğan gündelik çıkarlar dışında, eleştireci düşünceyle araştırmak, soru sormak, irdelemek, anlamaya çalışmak, sorun görmek, ortaya koymak, çözmeye çalışmak ya da çözüm denemelerinde bulunmaya çalışmaktır¹⁷.

Felsefi düşünce eleştirel tavra dayalı bir düşüncedir. Sorgulanmamış kabul ya da varsayımları eleştiri süzgecinden geçirerek belirginleştirmeye çalışmak felsefenin görevidir. Eleştiri ise, bilincin, ‘konusu’ ile ‘kendisi’ arasına bir mesafe koyarak konusuna karşıdan bakması ve bu doğrultuda değerlendirme yapmasıdır. Dolayısıyla felsefi düşünce kendisine veri olarak aldığı her tür malzemeyi aklın eleştiri süzgecinden geçirir. Akla dayanan bir soruşturma ve araştırmanın bir sonucu olması bakımından felsefede konu ve kavramların değerlendirmelerinde çelişkili hükümlere, kendi aralarında tutarsız görüşlere yer verilmez. Bu sebeple felsefi düşünce, kendisine sunulan ile yetinmeyerek merak, şüphe, şaşma (hayret) itici güçleriyle hareket ederek, varlık, bilgi ve değerler alanını birlikli bir biçimde kavramaya çalışan bir zihnin ürünüdür. Varlığı bir yönüyle ya da belli açılardan ele alan bilimlerden farklı olarak felsefe varlığın bütününe yönelir. Varlık, bilgi ve değerler hakkında birlikli ve bütünlüklü bilgi elde etme amacını güder.

Bu sebeple felsefe alanında sorgulanan tüm konulardan sonra insana dönerek tüm diğer alanların insan açısından değerinin belirlenmesi gerekmektedir. İnsan bilimlerinin değerlendirmelerinden farklı olarak felsefede insan, kişiliği, evrendeki yeri ve anlamı açısından değerlendirilmesi gereken bir varlıktır. Yani felsefede insan, bilimlere özgü yöntemle objektifleştirilerek ele alınan bir insan olmayıp, değer olma özelliğini kendi içinde taşıyan ve içsel bir biçimde kavranması gereken bir öznedir. Dolayısıyla felsefi bir soru etrafında şekillenen ve varlık kavramı etrafında merkezileşen felsefi bilgi sistematik yönelimli ve bütünlüklü bir bilgi olarak anlaşılabilir¹⁸.

Bu durum felsefenin çözümleyici (analitik) ve kurucu (sentetik) bir işlevinin olmasıyla ilintilidir. Zira filozof kendisinin de içinde yer aldığı ve bir parçasını teşkil ettiği dünyayı kavrayabilmek için kendisine sunulan her türlü bilgi, deney, algı, sezgi, sonuçlarından oluşan düşünceyi analiz edip, açıklığa kavuşturur. Ancak bununla yetinmeyerek parçalarına ayrılmış dünyayı analize paralel olan bir diğer düşünme edimiyle üzerinde

düşünölmüş, çözümlenmiş, aydınlatılmış malzemedен hareketle yeniden inşa ederek, insana yönelerek birlik ve bütönlüğüne kavuşturur. Buna felsefenin sentetik veya sistemleştirici işlevi adı verilir¹⁹.

Felsefe, refleksif bir düşünce etkinliğidir. Daha açık bir ifadeyle felsefi düşünce sahip olduğı bilgileri sorgulayan zihnin bir çeşit kendi üzerine dönme hareketidir. Örneğın bir felsefeci doğrudan doğruya doğa, toplum, tarih üzerine eleştirel bir bakış açısıyla yönelebileceğı gibi çeşitli bilim dalların tarafından sağlanan malzemeler üzerine de düşünebilir. Sözü edilen bu ikinci özelliğı felsefenin refleksif bir düşünce yani bilginin bilgisi olduğı anlamına gelir.

Düşünen ve sorgulayan insan bir kültürel ortam içerisinde yer aldığı için doğal olarak felsefe de bir kültür ortamıyla ilgilidir. Felsefe, hem bu kültürel ortamın bilinci olması itibarıyla hem de bütönlüğün bir parçası olması sebebiyle kültürel ortamlarla ilgilidir. Bu sebeple felsefenin içinde yer aldığı kültürle organik bir bütönlüğü söz konusudur. Ancak felsefe ile milli kültür arasındaki bu bağ felsefenin evrensellik olayına engel değildir²⁰.

Tüm felsefi temellendirmeler, ferdi ve relatif bir yaklaşımla hareket ediyor olsalar da amaçları itibarıyla genele yönelmek durumundadırlar. Yani ele aldığı konu itibarıyla yönelimi açısından felsefe evrenseldir. Örneğın tartışılan varlık bir yönüyle değil bütönlüğüyle varlık iken değerlendirilmesi arzu edilen insan fikri özü ve bütönlüğü içerisinde düşünülen insandır. Söz konusu olan insanın yaşantısı şu ya da bu insanın yaşantısı değil genel olarak insanın yaşantısıdır. Temellendirilmek istenen değerler ise tüm insanların her zaman her yerde yöneldikleri varsayılan değerlerdir. O halde felsefede özgün ve yaratıcı olabilmenin yolu “...konu sınırlandırması yapmaksızın evrensel olanı biz olarak kavratmak; kültürün oluşturduğu şahsiyet bütönlüğü çerçevesinde kendi evrenselimizi ortaya koymaktır. Burada kaynak milli, kavrayış evrensel..”²¹ olmak durumundadır.

FİLOZOF KİMDİR?

Felsefeye yönelik bu irdelemelerden sonra filozofun kim olduğı biçimindeki bir soru kaçınılmaz hale gelmektedir. Daha önce de değindiğimiz üzere felsefeci ve filozof öncelikle felsefe bilgileriyle donanımlı ve felsefi tavra sahip olan kişidir. Felsefi düşünce araştırmaya, sorgulamaya ve eleştirel tavra dayanan bir düşünce olması sebebiyle filozof öncelikle bir soru tutkudur. Filozof, kendi kendisine soru soran kişidir. Bir kalabalığın, bir filozof topluluğunun önünde de sorsa, soruyu soran-sorusu gerçekten felsefe sorusu ise-bu soruyu ilkin kendisi için sormuştur. Başka bir deyişle felsefe sorusu şüphesiz başkalarına da yöneltebilir. Ancak felsefe sorusunu başkasına soruş anında bile soran kişi aslında öncelikle kendisine

sorduğu bir soruyu açığa vurmaktadır.

Platon'a göre filozof, bilgelik ya da hikmet olarak tercüme edilebilecek olan 'sophia'yı seven onun peşinden koşan belli bir bilgi ya da bilgeliğe sahip olan kişi olarak tanımlanabilmektedir. 'Sophia' sadece yaşama sanatı, uygun ya da doğru eylemde bulunmak, aşırılık ya da ölçsüzlükten sakınmak, felaketleri metanetle karşılamaktan ibaret olan bir ahlaki kavrayış değildir. O aynı zamanda oldukça temel kabul edilen bir bilgiyi tanımlamaktadır. Felsefeyi bir yandan belli bir hayat tarzıyla diğer yandan da bilgiyle özdeşleştiren böyle bir yaklaşım hem Pythagorascılar hem de Sokrates ve Platon tarafından benimsenmiştir. Ayrıca gerek Pythagorascılara gerekse Platon'a değin uzanan ikinci bir filozof imajına göre, filozof kendisinin bilge değil de bilgeliğin dostu olduğunu söyleyen kişidir²².

Burada şüphesiz filozofun (philosophos) kendisinin bilgisever olduğunu vurgulaması suretiyle sofistin(sophistes), bilgici, bilgiyi elde bulundurduğuna inanan yaklaşımına karşı bir tavır alış içinde olduğu da görülür. Filozofun bilgisever, bilgelik dostu olması Jaspers'in yolda olmak tanımıyla da örtüşmektedir. Bu ise filozofta, felsefe ile uğraşan kişide bulunması gereken tevazuya ve hoşgörüyeye dikkat çekmesi açısından önemlidir.

Bunların yanı sıra Platon, politik danışmanlık yapmanın siyasi öğütler vermenin, hatta devlet adamına yol göstermenin filozofun görevi olduğuna işaret etmektedir. Felsefe ile politika arasında yakın bir ilişki kuran Platon gibi felsefe tarihinde filozof-politika ilişkisinin pek çok örneklerini görebilmek mümkün olmuştur. Filozoflar ya siyasi yöneticilere, politik patronlara bizzat kendi ideallerine felsefi ilkelerine göre rehberlik etmeye çalışmak üzere hizmet etmişler ya da kendi yetenek ve becerilerini içinde buldukları devrin politik taleplerine uygun hale getirerek, politik otoriteye danışmanlık yapma çabası göstermişlerdir. Büyük Frederick'i eğiten Voltaire, Büyük Catherina'yı eğiten Diderot ilk yaklaşıma, Shaftesbury'ye bir ideolog ve danışman olarak hizmet eden Locke ikinci yaklaşıma örnek olarak gösterilebilir²³.

Varoluşçu felsefenin öncülerinden olan Kierkegaard'a göre ise, filozofun temel görevi öncelikle sorumlu bir özne olarak uyarıcı ve uyandırıcı olmaktır. Kendisi tüm yaşamını bir doyunluk hali içerisinde uyuklayan insanları nasıl uyandırabileceğini düşünmekle geçirdiğini söyler. İnsanları en iyi uyandırma aracının ise kaygılı korku olduğunu düşünür. Böylece Sokrates'in ironik sorularıyla insanı rahatsız eden bir at sineğine benzettiği filozof, Kierkegaard'ın kişiliğinde adeta modern bir kılığa bürünerek yeniden ortaya çıkar.

Yine varoluşçu filozoflardan olan Marcel, filozofu insanları uygun sorularıyla uyarma ve uyandırma sorumluluğundan hiçbir koşulda vazgeçmeyen bir bekçiye benzetir²⁴. Ona göre filozof herhangi bir parti ya da ideolojinin menfaatini değil insanların menfaatini düşünme durumunda olan kişidir. Oysaki aynı ekolün ateist kanadında yer alan Sartre'a göre, filozof sorumlu bir özne olmasının yanı sıra 'taraf' olan bir entelektüel olma özelliğine de sahiptir²⁵. Ona göre filozofun tarafsızlığı doğrudan bir dünya görüşünden hatta bir ideolojiye taraf olma halinden ayrılamamaktadır.

FELSEFENİN DEĞERİ

Felsefe kavramına yönelik çoğu insanın ilk tepkisi, bilineceği üzere, felsefenin ne işe yarayacağı doğrultusundadır. İnsan maddi yanının yanı sıra manevi yanı da olan bir varlık olması sebebiyle maddi ihtiyaçlarının yanı sıra manevi ihtiyaçları da söz konusudur. Bu ihtiyaçların başında ise merak ve şüphesini giderme, öğrenme, evreni ve evren içindeki yeri ve değerini fark etme arzusu gelir. Anlam ve değer sorunlarıyla bilim ilgilenmez. İnsanın anlama ve sorgulama arzusunu ancak felsefi düşünce tatmin edebilir. Evren içindeki yerini yaşamın anlamını ne tür bir yaşamın bireysel ve toplumsal olarak en iyi yaşam biçimi olduğunu ruh ve beden arasında ne fark bulunduğunu, ölümün bir son olup olmadığını sorgulayan insan, varoluşunun anlamıyla ilgili temel felsefi sorulara yanıt aramaya çalışan bir varlıktır.

Araştırılmayan ve sorgulanmayan bir yaşamın yaşamaya değer olmadığını söyleyen Sokrates gibi anlama ve öğrenme arzusuyla yapılan felsefi sorgulama insana bilmekten kaynaklanan entelektüel bir keyif ve haz verir. Bu entelektüel keyif çağdaş bir filozofun şu ifadeleriyle çarpıcı bir biçimde dile getirilir:

"Felsefe....size ün, servet elde etmek ya da çalıştığınız yerde ilerlemek için yardım sağlamaz....filozoflar yaşamlarını yoluna koymada hiç kimseden daha başarılı değillerdir. Astroloji, spiritüalizm, Hıristiyan bilimi, psikoanaliz ve insanlığın manevi başarıları için bulunmuş diğer çağdaş aspirinlerin tam tersine, felsefe, öğrencilere....geleceği nasıl kestirecekleri bakımından herhangi özel bir bilgi sağlamaz. O halde felsefenin gereği nedir? Okunması çetin, anlaşılması zor bir konu; incelediği şeyler açık olmaktan uzak, üstelik profesörleri de yazdıklarında oldukça karanlık. Felsefeyi anlayarak okumak için bir rehber hocanın yardımına ve tartışma fırsatına ihtiyaç vardır. Bu güçlüklerle karşın pratik hiçbir yararı da yok. Filozofun çabalarını ödülle şereflendirme diye bir şey de yok ortada;öyleyse felsefe öğreniminin gereği var mı? Bu sorunun tek yanıtı vardır: Anlama ihtiyacını tatmin etmek. Bazılarımız kendimizi içinde bulunduğumuz bu şaşırtıcı dünyanın anlamını bilmek, genellikle insan yaşamının, özel

olarak kendi kişisel varlığımızın önemini ve mümkünse amacını anlamak ister. Yaşamın amacı nedir ve nasıl yaşanmalıdır? Felsefe bu tür sorularla ilgilenir. Bunlara kesin yanıtlar bulmak için sadece üzerinde düşünmek ve tartışmak bizden daha üstün olan kişilere akla yakın görülen yanıtları gözden geçirmek için ilgilenir. Öyleyse diyeceğiz ki felsefe ruhun evren üzerindeki serüveninin bir betimlemesidir. Bir kısım insanlar bu zihinsel ve spirüel macerayı izlemekte büyük zevk buluyorlar. Bunlara filozof diyoruz. Onların açtıkları ışıklı yolda adım atmaya yalnız bu zevki paylaşanlara öğretiriz.”²⁶

Yukarıdaki pasajda C.M.E.Joad’ın da ifade ettiği gibi felsefe, vermiş olduğu ölçsüz manevi hazzın yanı sıra insanı dogmatik bir yaklaşımdan uzaklaştırarak, konulara çok yönlü ve eleştirel bir zihniyetle yaklaşma imkanı vermektedir. Hayata ilişkin tecrübelerimiz ne denli zengin, bilim, teknik, sanata dair bilgilerimiz ne denli derin olursa olsun bunların hiçbirisi felsefenin yerini alamamaktadır. Şüphesiz felsefe sanat, edebiyat, ahlak ve siyasetten kopuk bir bilgi de değildir. Felsefe, sanat felsefesi, ahlak felsefesi, siyaset felsefesi, bilgi felsefesi gibi alt dallarıyla bu alanlarla olan sıkı bağlantısını devam ettirerek, hayatla bütünleşen kültürel ortamın bir ögesi olma özelliğine sahiptir. Yozlaşmış, kalıplaşmış bir takım alışkanlıklardan kurtulabilmenin yolu, zihinsel bir dinamizm esasına dayanan felsefi düşünceden geçmektedir. İnsanın anlama ihtiyacını tatmin eden felsefe, evreni, evren içindeki bilinçli ve özgür bir varlık olarak insanın yeri ve değerini, bütündeki derin manayı göstererek insanlara adalet, ölçülülük, insana saygı gibi değerleri de kazandıracaktır.

DİPNOTLAR VE KAYNAKLAR

¹ CEVİZCİ, Ahmet., Felsefe, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.13.

² TÜRKERKÜYEL, Mübahat., Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Felsefe Eylemi, Ankara Üniv.Rektörlüğü Yayınları, Ankara, 1976, s.18-19.

³ CEVİZCİ, Ahmet., a.g.y., s.23.

⁴ GÖKBERK, Macit., Felsefe Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1966, s.152-165.

⁵ GÖKBERK, Macit., a.g.y., s.282.

⁶ GÖKBERK, Macit., a.g.y., s.436, 464-469

⁷ JASPERS, Karl., Felsefe Nedir?, Çev.İsmet Zeki Eyüboğlu, Say Yayınları, İstanbul, 1986, s.47.

⁸ MARCEL, Gabriel., Metaphysical Journal, (Tr.Bernard Wall, Henry Regnery Co, Chicago, 1952, s.316.

⁹ CEVİZCİ, Ahmet., a.g.y., s.20.

¹⁰ GÜRSOY, Kenan., Bir Felsefe Geleneğimiz Var mı?, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2006, s.68.

¹¹ GÜRSOY, Kenan., a.g.y., s.7-8.

¹² UYGUR, Nermi., Felsefenin Çağrısı, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul,

1971, s.7.

¹³ UYGUR, Nermin., a.g.y., s.7-8.

¹⁴ UYGUR, Nermin., a.g.y., s.16.

¹⁵ UYGUR, Nermin., a.g.y., s.17.

¹⁶ MARCEL, Gabriel., Existential Background of Human Dignity, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1963, s.11.

¹⁷ TÜRKERKÜYEL, Mübahat., a.g.y., s.29.

¹⁸ GÜRSOY, Kenan., a.g.y., s.68.

¹⁹ ARSLAN, Ahmet., Felsefeye Giriş, Vadi Yayınları, Ankara, 1994, s.10.

²⁰ GÜRSOY, Kenan., a.g.y., s.15, 29.

²¹ GÜRSOY, Kenan., a.g.y., s.30.

²² CEVİZCİ, Ahmet., Felsefeye Giriş, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.13-14.

²³ CEVİZCİ, Ahmet., Felsefe, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.30.

²⁴ MARCEL, Gabriel., Man Against Mass Society, (Tr.G.S.Fraser), Henry Regnery Co, Chicago, 1952, s.193.

²⁵ CEVİZCİ, Ahmet., Felsefe, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.31

²⁶ YILDIRIM, Cemal., Bilim Felsefesi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004, s.28